

Dit verslag is een samenvatting van de eerste hoofdstukken uit het boek **Auticommunicatie** van Colette de Bruin. Het is niet zo dat het boek is besproken tijdens het café, maar alles wat in deze eerste hoofdstukken staat is wel aan de orde gekomen. In het boek zelf staat het allemaal nog beter uitgelegd, met heel veel voorbeelden en tips. Dit boek is een absolute aanrader om te ontdekken wat autisme is, en hoe je het beste kunt communiceren met een persoon met autisme. In boek noemen ze "iemand met autisme" CASS, ook is CASS een hij, dit kan natuurlijk ook een zij zijn. Ik zal de term CASS ook gebruiken in dit verslag. Het was mijn plan een korte samenvatting te maken, maar kort en toch duidelijk bleek me niet te lukken... het is een dus een enorme (maar heel interessante!!!) lap tekst geworden.

De avond begon met een verhaal/gedicht door mij geschreven:

Wat is autisme voor mij?

Autisme is mijn onzichtbare vierde gezinslid...

Ze is er altijd en ze is overal,

Toen ik ontdekte dat ze er was, was ze een monster,
een verschrikkelijk wezen,
zij regisseerde alles wat ik deed en alles wat ik dacht....
en dat ze onzichtbaar was, was ook zo lastig,
want de mensen buiten mijn gezin hadden geen idee.....

Ik had geen leven, autisme was mijn leven...
totdat ik besepte dat ze nooit weg zal gaan,
ze hoort bij ons, ze blijft en ik moet met haar leren leven.

Dus gingen we in therapie, eerst ik alleen,
later samen, we deden cursussen,
we legden onze eigen anti-bibliotheek aan...
we vertelden onze omgeving over haar,
en we zochten en vonden lotgenoten.

En nu, nu begrijp ik haar, bijna altijd en bijna overal...
Ik ken haar beter dan dat zij zichzelf kent,
soms kan ik het zelfs voorkomen dat ze zich weer als een monster gedraagt
Soms ook niet, maar dan begrijp ik haar wel,
dat ze autisme is, en dat mijn man en mijn kind er niets aan kunnen doen...

Ik heb weer een leven, en autisme is daar een heel groot deel van,
ik ben de regisseur, ik bepaal zelf weer wat ik doe en wat ik denk.
En ook al vervloek ik haar soms,
ik ben blij dat wij als gezin haar hebben leren kennen en begrijpen.

En daarom ben ik hier, doe ik dit,
opdat iederéén haar leert kennen en begrijpen,
zodat ook in andere gezinnen waar zij woont
het weer een beetje mooier en minder eenzaam zal zijn.

AUTISME IS EEN INFORMATIEVERWERKINGSSTOORNIS.

Alle CASS-en hebben in grote lijnen dezelfde problemen, alleen uiten deze zich bij elke cASS op een unieke manier. Een dikke streep betekent dat de gevolgen van de informatieverwerkingsstoornis op dat gebied goed zichtbaar zijn. Een dunne streep betekent minder zichtbaar en geen streep betekent onzichtbaar of niet aanwezig.

Degene die de diagnose stelt, telt en meet de strepen op drie gebieden:

- * beperkingen in de sociale interactie
- * Beperkingen in communicatie
- * Beperkte en zich herhalende, stereotiepe patronen in gedrag, belangstelling en activiteiten.

De beperkingen op deze drie gebieden werken door in de verschillende aspecten van de ontwikkeling die onder elke streepjescode worden genoemd.

Zintuigen: zien, horen, ruiken, proeven, voelen en motoriek vallen hieronder

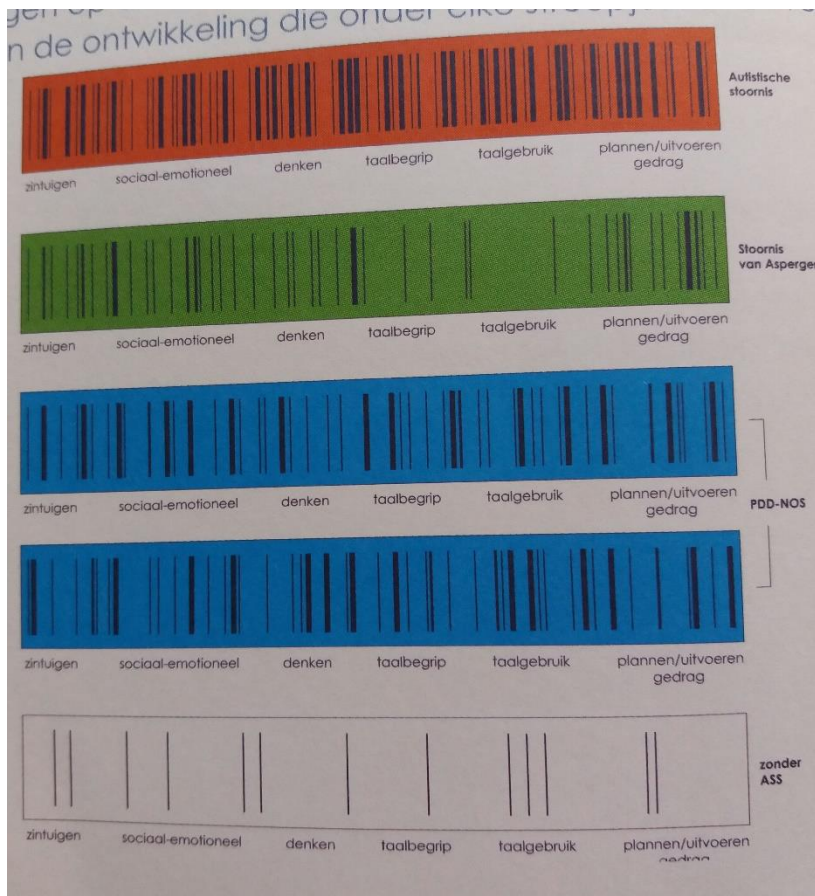
Sociaal-emotioneel: omgaan met zichzelf en anderen, herkennen van en afstemmen op gevoelens van zichzelf en anderen.

Denken: de processen in de hersenen, zoals het begrip van de wereld.

Taalbegrip: het begrijpen van taal van anderen.

Taalgebruik: de taal die hij zelf gebruikt.

Plannen en uitvoeren van gedrag: bedenken wat hij doet doen en hoe hij dat kan doen, uitvoeren van de taak en flexibiliteit daarin.

Hoe beter iemand al heeft geleerd om zijn "strepen" om te gaan, hoe minder het opvalt voor de omgeving dat die persoon een stoornis heeft. In de loop van het leven van CASS worden veel strepen minder duidelijk herkenbaar. Dat komt doordat CASS zich copingstrategieën heeft eigen gemaakt. Hij is in staat gedragsmatig, cognitief en emotioneel beter om te gaan met moeilijke situaties dan toen hij jonger was. In de loop van zijn leven zullen de strepen daardoor steeds dunner worden. Het gedrag sla gevolg de informatieverwerkingsstoornis kan dan minder opvallend kan soms ook verdwijnen. Het kan echter ook gebeuren dat er andere strepen zichtbaar worden, omdat het leven andere stel. Bijvoorbeeld als ASS een relatie begint of kinderen krijgt.

Het belang van vroege onderkenning van strepen is groot. Je kunt dan al vroege passende oplossingen vinden. Hoe vroeger de diagnose, hoe makkelijker CASS de diagnose accepteert, hoe minder ellende hij ondervindt in de puberteit en hoe minder hij beschadigd wordt door onbegrip vanuit de omgeving.

Kantekening van Margo bij dit stukje van het boek is dat je niet in de "betutteling-valkuil" moet vallen. De diagnose is geen reden om iets niet te doen, maar om te ontdekken waarom iets niet meteen lukt!

Autisme is erfelijk.

Uit onderzoek blijkt dat negen van de tien kinderen met ASS ook een ouder hebben die gestreept en die al dan niet in aanmerking komt een diagnose.

INFORMATIEVERWERKINGSSTOORNIS: OORZAAK VAN ASS

De informatieverwerking als er geen sprake is van ASS

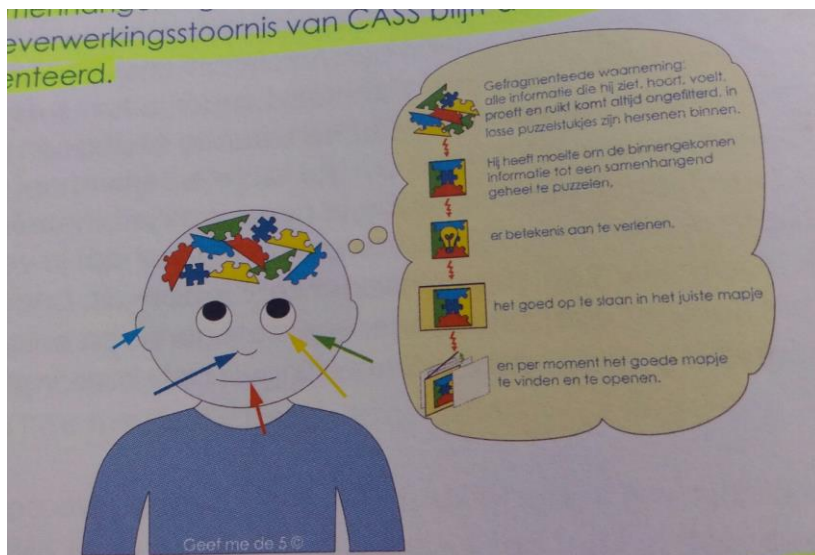
We moeten eerst weten hoe de informatieverwerking verloopt zonder dat er sprake is van ASS, voordat we kunnen vergelijken wat er anders is bij ASS. De informatieverwerking start met het waarnemen via de oren, ogen, huid, mond en neus. Deze geven de informatie door aan de hersenen. Daar wordt deze info ogenblikkelijk in hoog tempo samengevoegd tot een zinvol geheel. Dit gebeurt door het vergelijken met eerder opgeslagen informatie waaraan betekenis is verleend. Deze eerder opgeslagen info zit als het ware in een archief in de hersenen. Door nieuwe informatie te vergelijken met de al opgeslagen informatie uit het archief, kan in heel rap tempo en niet of nauwelijks waarneembaar, op de juiste wijze betekenis worden verlengd aan de waarneming.

We hoeven niet alle details te zien om te weten wat, wie, waar, wanneer of hoe iets is.

Bijvoorbeeld: je moeder komt er aanlopen. Je hoeft haar niet echt te bestuderen om toch te weten dat zij het is. Het kan dus ook zijn dat je niet eens in de gaten hebt dat ze naar de kapper is geweest, omdat je het eerder opgeslagen plaatje van haar voor ogen hebt en dus niet "echt" alles ziet. Je neemt beperkt waar en vult dit aan met informatie uit je geheugen. De kapper heeft een detail van haar veranderd, maar je herkent haar aan het grote geheel. Het is dus niet nodig dat een situatie of persoon exact gelijk is aan de opgeslagen informatie om het toch te herkennen. Het is onmogelijk de hoeveelheid informatie die je per seconde binnenkrijgt binnen redelijke tijd te verwerken het is daarom maar goed dat je veel waarnemingen met informatie vanuit je geheugen kennis aanvult. Doordat we het grote geheel kunnen overzien, kunnen we categoriseren en generaliseren en aan globaal gelijksoortige waarnemingen betekenis verlenen.

Hierna wordt deze betekenisvolle informatie gecategoriseerd opgeslagen op een "logische plek" in je archief en kan ernaar gehandeld worden. Om te verduidelijken hoe dit archief eruit ziet, gebruiken we vaak de metafoor "mappen". Hiermee worden mappen bedoeld zoals in een Windows-computer: mappen waarin informatie is opgeslagen. Bij CASS gaat deze informatieverwerking anders. Wat is het verschil?

De informatieverwerking als er sprake is van ASS

Alle informatie die CASS ziet, hoort, ruikt, voelt en proeft, wordt per zintuig getransporteerd naar de hersenen. Er ontstaat niet direct een zinvol, samenhangend geheel zoals bij de persoon zonder ASS. Door de informatieverwerkingsstoornis van CASS blijft de waargenomen informatie gefragmenteerd.

Het blijven allemaal losse stukjes informatie die niet automatisch samengevoegd worden tot een zinvol geheel. Onder andere hierdoor is het zoeken naar de juiste betekenis zeer moeilijk voor hem. Dit verstoort het proces van het opslaan van de informatie in het juiste mapje. Daarnaast wordt het proces van het terughalen van informatie bemoeilijkt: CASS heeft moeite het juiste mapje te vinden en te openen. Het is nodig om informatie die is opgeslagen, terug te halen, omdat CASS de binnengekomen informatie ermee moet vergelijken om daar weer de juiste betekenis aan te kunnen verlenen. Het heel proces van informatieverwerken wordt dus verstoord. Vandaar de term: informatieverwerkingsstoornis. Afhankelijk van zijn verstandelijke vermogens, kan CASS door redeneren en logisch denken deze stoornis enigszins compenseren.

Samengevat: CASS neemt gefragmenteerd waar: alle informatie die hij ziet, hoort, voelt, proeft en ruikt komt ongefilterd, in losse stukjes zijn hersens binnen. Hij heeft moeite de binnengekomen informatie tot een samenhangend geheel te puzzelen en er betekenis aan te verlenen. Het goed op te slaan en per moment het juiste mapje te vinden en te openen.

Puzzeltijd

De denktijd of de verwerkingstijd die CASS nodig heeft om van alle losse puzzelstukjes één geheel te maken, er betekenis aan te verlenen en het op te slaan, noemen we informatieverwerkingstijd of puzzeltijd. Hoe voller zijn hoofd, dus hoe meer puzzelstukje erin zitten, hoe meer puzzeltijd hij nodig heeft. De hoeveelheid puzzeltijd die hij nodig heeft, kan dus per moment verschillen. De puzzeltijd is afhankelijk van:

- * de mate van zijn ASS: hoe gefragmenteerd neemt hij waar?
- * Van zijn ervaring: hoeveel heeft hij al "gelijmd"?
- * Van zijn intelligentie: hoe snel kan hij puzzelen?
- * Van de hoeveelheid stukjes in zijn hoofd: hoe vol zit hij?"
- * Van de mate waarin de omgeving op hem af weet te stemmen; hoe meer afstemming, hoe meer rust in het hoofd van CASS.

Omdat de verwerking van de zintuiglijke informatie zo anders verloopt, kan CASS tegen verschillende waarnemingsproblemen aan lopen. Detail voor detail moet worden gescand. Door het ontbreken van het totaaloverzicht is het logisch dat de essentie wordt gemist. Het gedrag wat als gevolg van deze andere waarneming zichtbaar wordt, zijn de strepen die horen bij een Autisme Spectrum Stoornis. Door de informatieverwerkingsstoornis kan het proces van de waarneming en verwerking van informatie op elk moment mis gaan, waardoor informatie niet of foutief wordt gepuzzeld en er onjuist betekenis wordt verleend en informatie niet word opgeslagen of teruggevonden.

Zintuiggevoeligheid

Naast dat CASS in puzzelstukjes waarneemt en moeite heeft deze in elkaar te puzzelen, de juiste betekenis te geven en op te slaan, is het ook zo dat de informatie bij CASS nagenoeg altijd sterker of minder sterk binnenkomt. CASS kan op zijn zintuigen onder- of overgevoelig zijn. Dat hoort bij zijn ASS. Een en dezelfde CASS kan beide hebben: zowel overgevoeligheid als ondergevoeligheid. Dit kan voorkomen bij alle vormen van zintuiglijke waarneming: zien, horen, ruiken, proeven en voelen (tast, warmte/kou, pijn). Ook signalen uit het lijf zoals spierspanning en informatie uit het evenwichtsorgaan kunnen door CASS anders worden ervaren.

Bij overgevoeligheid ervaart hij een bepaalde prikkel extreem sterk in verhouding tot hoe andere mensen dit ervaren. Soms kan een prikkel zo sterk binnenkomen dat het alles overheerst en hij aan niets meer kan denken. Bij ondergevoeligheid ervaart hij een bepaalde prikkel die belangrijk voor hem is niet of nauwelijks.

Naast het extreem sterk of juist extreem zwak ervaren van een prikkel, is er op het gebied van prikkelgevoeligheid bij bijna alle CASS-en sprake van een ander probleem: het filter tussen het onderbewuste en het bewuste werkt niet goed.

Daardoor wordt onbelangrijke of herhalende informatie naar het bewuste doorgestuurd. Bijvoorbeeld: achtergrondgeluiden zoals het tikken van de klok of een zoemende koelkast, een knipperend lampje, het gevoel van

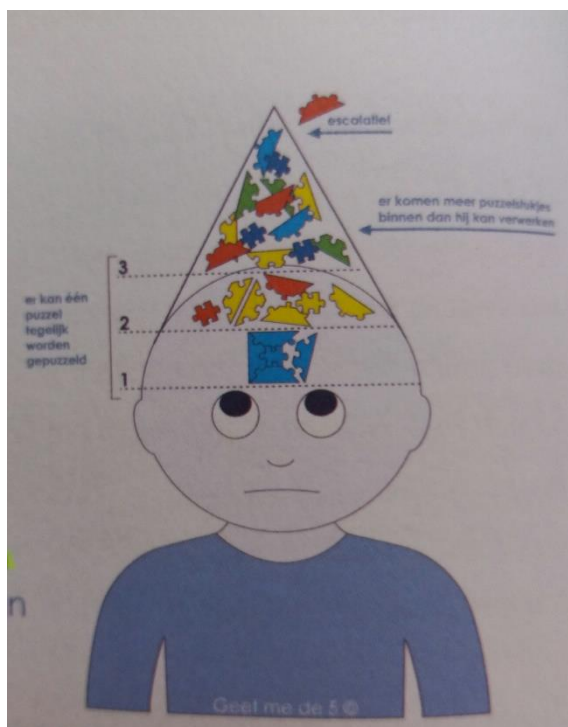
je billen op de stoel. Bij mensen zonder ASS zorgt het filter ervoor dat onbelangrijke informatie in het onderbewuste blijft. Alleen belangrijke informatie wordt doorgestuurd naar het bewuste. Daardoor kan je je concentreren op wat belangrijk is. *Voor CASS is concentreren soms een bijna onmogelijke taak. Elke seconde opnieuw moet hij op bewust niveau puzzelen wat belangrijk is en wat niet. Hoe meer prikkels om hem heen, hoe meer onbelangrijke puzzelstukjes in zijn (bewuste) hoofd, hoe groter de kans op escalatie.*

Daarnaast bestaat de kans dat CASS zich gaat afsluiten voor alle prikkels. Om te voorkomen dat hij wordt overspoeld door het informatiebombardement, zet hij als het ware het filter helemaal dicht. CASS zit dan "in zijn eigen wereldje", zoals vaak gezegd wordt.

Colette geeft in het boek aan vaak te horen dat CASS geen drukte om zich heen kan verdragen, maar dat hij wel op de computer/tablet/tv de drukste dingen doet en ziet. Met veel geluid, flitsende beelden en felle kleuren. Er wordt dan niet begrepen hoe het komt dat CASS het één wel en het ander niet kan verdragen. Voor CASS komt de drukte om hem heen vaak onverwacht, hij zoekt het niet op, hij wil er niets mee, het is niet zijn voordeel. Het geeft hem alleen maar extra puzzelstukjes in zijn hoofd. Dus onrust. De computer/tv/tablet kiest hij zelf. Wat hij doet, heeft een herhalende handeling, beweging of activiteit in zich. Deze herhalende handeling geeft hem rust. Hoe druk de beelden zijn, of het geluid ook is, doordat hij het zelf in de hand heeft, heeft hij grip en geeft het rust.

Punthoofd door overprikkeling

Overprikkeling ontstaat op momenten dat er meer (onduidelijke) informatie via de zintuigen binnenkomt dan dat de hersenen kunnen verwerken. Dat kan zijn doordat de hele dag door zich kleine onduidelijkheden voordoen. Op zichzelf allemaal kleine dingen, maar voor CASS stapelt het op. Wanneer het aantal prikkels in een situatie of door de dag heen blijft toenemen en het verwerken steeds meer achter loopt, spreken we van een oplopend "punthoofd". Deze term is gekozen door een CASS, die uitlegde dat de puzzelstukjes niet meer in zijn hoofd passen, waardoor er een punt op zijn hoofd groeit een punthoofd dus.

Punthoofd zien aankomen

Wanneer CASS overprikkeld is, ontstaat een punthoofd. Om zichzelf te helpen het punthoofd te verpuzzelen, ontwikkelt hij tics, herhalende handelingen of herhalende uitspraken. Sommige CASS-en richten zich op hun pre-occupatie (ook wel fiep genoemd). Andere CASS-en keren zich in zichzelf, ze zitten "in hun eigen wereldje". Een (oplopend) punthoofd herkend CASS vaak zelf nog niet. Voor jou is het goed te weten dat je het aan zijn lijf al kunt zien.

Herhalende handelingen, tics en preoccupaties zijn bij onduidelijkheid voor CASS heel zinvol, want zij bieden hem een duidelijkheid die de omgeving op dat moment niet kan bieden. Het is een schijnbaar duidelijkheid die ontstaat uit

onvermogen om te vragen naar de ontbrekende factoren die voor hem de totale duidelijkheid kunnen bieden. Naast dat herhalende handelingen, tics en preoccupaties voor CASS nut hebben, bewijzen zij ook hun nut voor jou. Zij zijn, evenals gedragsproblemen, voor jou een signaal dat er voor hem iets onduidelijk of onvoorspelbaar is.

In het hier volgende stuk krijg je een indruk van hoe ASS bij verschillende personen tot uiting komt. Drie theorieën die het gedrag verklaren zijn hiervan het uitgangspunt.

CASS heeft moeite met Centrale coherentie (CC)

Met centrale coherentie wordt het vermogen bedoeld de samenhang te zien tussen de losse onderdelen die samen het zinvolle geheel vormen. Doordat alles bij CASS in losse puzzelstukjes binnenkomt, heeft CASS geen overzicht en weet hij niet wat belangrijk is.

<https://www.youtube.com/watch?v=yhRRHL2FN0w&index=2&list=PLJDhduEJLVJWL0BOGAAe9Duli23E8iAiK> een mooi duidelijk filmpje over Centrale Coherentie op YouTube.

Door de moeite met CC heeft CASS:

1. *Moeite met scheiden van hoofd- en bijzaken*. Alle informatie komt even sterk en ongefilterd binnen bij CASS, dus is het logisch dat de hoofdzaak hem soms ontgaat.
2. *Moeite met samenhang, moeite met samenhang in het lijf*. CASS heeft moeite met het samenhang zien in zijn waarneming, en als gevolg daarvan ook in zijn gevoelens en denken. Moeite met samenhang maken is de kern van de ASS problematiek. Dat wat hij nog niet voelt of weet of doet is nog niet "gelijmd" in zijn hoofd. Ook kan CASS zijn eigen lijf in losse onderdelen waarnemen (wat kan verklaren waarom hij vindt dat het niet zijn schuld is als zijn hand steeds iets laat vallen).
3. *Moeite met de samenhang tussen "kennen" en "kunnen"*. CASS kan soms haarfijn uitleggen HOE iets gedaan moet worden, maar kan het zelf niet uitvoeren. Dit komt vaker voor dan je denkt en wordt meestal bestempeld als: geen zin hebben, lui zijn, niet willen, tegendraads zijn of niet willen luisteren. Het is echter een samenhangprobleem in zijn lijf. Hij heeft de technische kennis wel, maar tegelijkertijd is hij niet in staat om het te doen. Voor de omgeving is dit zó onlogisch, dat ASS hier heel vaak ten onrechte op afgerekend wordt. Maar ook al kan CASS vertellen wat er moet gebeuren, misschien zelfs technisch ook wel hoe het moet gebeuren, dit betekent nog niet dat hij het ook uit kan voeren. Jij zult een visueel stappenplan moeten maken voor de uitvoering. DUS, wanneer CASS iets niet doet, zijn wij nog niet duidelijk genoeg tegen hem geweest!
4. *Moeite met het zien van de samenhang tussen oorzaak en gevolg*. CASS heeft moeite de gevolgen van een situatie of de gevolgen van zijn eigen gedrag te zien.
5. *Moeite met tijdsoriëntatie*. CASS heeft moeite in te schatten hoelang iets duurt, tijdens een taak is hij de tijd telkens kwijt. Hij begint dan niet op tijd aan de volgende taak. Het kan ook zijn dat door het beperkte tijdsbesef te taak niet wordt vasthouden en CASS steeds tussendoor andere dingen doet.
6. *Moeite met ruimtelijke relaties*. CASS kan moeite hebben om zichzelf in de ruimte in te schatten. Een voorbeeld hiervan is dat hij moeite heeft met het schatten van de afstanden, waardoor hij tegen dingen aan kan botsen. Daarnaast heeft CASS vaak moeite om ruimtelijke relaties te zien. Wanneer er iets in de ruimte verandert, kan hij helemaal van slag raken. Hij is dan het overzicht kwijt en kan verdwalen in de ruimte.
7. *Kans op verkeerde koppelingen*. CASS kan dingen die gebeuren op een onjuiste manier koppelen. Bijvoorbeeld op visite gaan in een huis waar een kat net toevallig op de kattenbak heeft gepoept, CASS vindt het stinken, wil niet meer naar dat huis toe, want daar stinkt het altijd.
8. *Moeite met categoriseren*. Doordat CASS vaak niet weet wat bij elkaar hoort, heeft hij moeite met het aanmaken van categorieën van informatie die bij elkaar hoort.
9. *Moeite met generaliseren*. Generaliseren betekent het vertalen van aspecten van een situatie naar een soortgelijke situatie. CASS kan moeite hebben met generaliseren. Hij begrijpt vaak niet de samenhang tussen bepaalde situaties. Dit betekent dat CASS niet goed in staat zal zijn om situaties in de juiste context te plaatsen en op die manier een verband te zien tussen een aantal overeenkomstige situaties. CASS ziet de spreekwoordelijke rode draad niet en kan een bepaalde situatie dus niet vertalen naar andere vergelijkbare situaties. Het is voor hem dan vaak volkomen onduidelijk hoe hij zich moet opstellen en welk gedrag 'hoort' bij al die verschillende situaties waarin hij dagelijks terecht komt. Wanneer CASS een bepaalde vaardigheid krijgt aangeleerd in situatie A, dan is het niet vanzelfsprekend dat zij dit gedrag dan ook toepassen en een vergelijkbare situatie B.

CASS heeft moeite met de Theory of Mind (TOM)

Naast de problemen met de Centrale Coherentie zijn er problemen op het vlak van “wie ben ik en wie is die ander. Theory of mind is een theorie die het vermogen aanduidt om je een beeld te vormen van de binnenkant van jezelf, van de binnenkant van de ander en van de manier waarop jij en die ander elkaars gedachten en gedrag kunnen beïnvloeden. CASS heeft hier als gevolg van zijn informatieverwerkingsstoornis moeite mee.

CASS heeft een beperkt vermogen van TOM. Dit betekent dat hij een beperkt inzicht heeft in zijn eigen “ik”. Dat kan zich uiten in moeite hebben met het herkennen en verwoorden van zijn gevoel (wat voel ik?) van zijn mening (wat vind ik?), zijn wensen (wat wil ik?) en zijn (on)mogelijkheden (wat kan ik? En wat moet ik nog leren?).

Hoewel CASS altijd moeite heeft met TOM, kan de hoeveelheid TOM van persoon tot persoon sterk verschillen. Iedereen heeft namelijk zijn eigen streepjescode. Per CASS verschilt de mogelijkheid tot het ontwikkelen van zelfkennis en zelfreflectie. Soms moet CASS heel erg zijn best doen om zijn gebrek aan TOM te compenseren. Hierdoor lijkt het voor de buitenwereld of hij nergens last van heeft, terwijl zijn inspanningen in werkelijkheid ten koste van hemzelf kunnen gaan. Ze kunnen, soms buiten proporties, over hun eigen grenzen heen gaan in het klaar staan voor anderen.

Soms denken mensen dat CASS geen gevoel heeft. Het tegendeel is waar: CASS heeft gevoel, alleen werken sommige dingen die met gevoel te maken hebben anders bij CASS. Hij kan zijn eigen gevoelens niet altijd goed ervaren. In samenhang daarmee heeft hij, door zijn beperkte interne spraak, vaak ook geen woorden voor zijn gevoel. Daardoor wordt het moeilijker voor hem om zijn gevoel te herkennen en verwoorden. Als CASS aangeeft dat hij ergens geen zin in heeft (dat zinnetje gebruikt iedereen immers?) dan lijkt het erop dat hij iets niet wil. Tegelijkertijd kan het best zijn dat hij eigenlijk een andere vraag heeft, namelijk dat hij niet weet wat of hoe hij de taak waar hij “geen zin” in heeft moet doen.

CASS heeft moeite met Theory of Mind 2 (TOM2)

Met de 2^e TOM wordt bedoeld: je kunnen verplaatsen en inleven in andermans gevoel (wat voelt de ander?), mening (wat vindt de ander?), wensen (wat wil de ander?) en (on)mogelijkheden (wat kan de ander? En wat moet de ander nog leren?). En dat je aandacht kunt schenken aan de meest relevante informatie en dat emotioneel afgestemd op kunt reageren. Daar heeft CASS moeite mee. Er zit geen “kopie van de emoties van de ander” in hem. Daardoor kunnen de emoties van de ander hem koud laten, hem niets doen. Ook de hoeveelheid TOM2 verschilt weer van CASS tot CASS.

De ene CASS is een heel meelevende persoonlijkheid, maar heeft met het afstemmen op de ander toch wel wat problemen. Een andere CASS leeft het liefst als kluizenaar, wil totaal niets met een ander van doen hebben, hij reageert niet eens op een groet. Alle variaties daar tussenin zijn mogelijk.

CASS heeft moeite met het herkennen van gezichten

CASS ziet het gezicht van iemand minder als geheel en herkent daarom ook onvoldoende de gezichtsuitdrukking van de ander. Per CASS is dat natuurlijk weer verschillend. De ene CASS kan wel zien dat er wat anders is, maar hoe dat moet interpreteren is voor hem de vraag. Voor een andere CASS moeten de signalen duidelijk genoeg zijn. Als hij dan weet wat er is, kan hij best empathisch reageren, omdat hij geleerd hoe hij dit moet doen. Er zijn ook CASS-en die helemaal niet in staat zijn gezichten te herkennen. Dat wordt dan gezichtsblindheid genoemd.

CASS heeft moeite met het begrijpen van de lichaamstaal van de ander

Met lichaamstaal drukken we onze emoties uit, zoals blijdschap, verdriet of boosheid. CASS kan moeite hebben dat soort signalen te herkennen en te weten wat hij er mee moet. Om de emoties die iemand met zijn mimiek of met zijn ogen uitdrukt te kunnen lezen, is empathie nodig. Voor ASS is die heel lastig, omdat hij geen “kopie van de emoties van de ander” in zijn brein heeft. Als CASS moeite heeft met het begrijpen van lichaamstaal waarmee we onze emoties uitdrukken, wil dat nog niet zeggen dat hij niet ziet dat je je emotie verstoopt. Dan zend je een dubbel boodschap uit en ben je niet congruent. Je doet leuk, maar je voelt je verdrietig. Dan klopt de optelling van de details niet en dat heeft hij feilloos door. Hij voelt zich hierdoor ongemakkelijk. Je maakt jezelf ongeloofwaardig en dus onbetrouwbaar. Het is goed om daar rekening mee te houden. Door eerlijk te ondertitelen hoe het daadwerkelijk

met je gesteld is, ben en blijf je betrouwbaar. Wees vooral niet bang om gewoon je gevoel te benoemen, ook bij ernstige zaken. Als hij het weet, is het goed, als hij er maar niets mee hoeft. Want daar ligt zijn probleem: hoe moet ik dan reageren?

CASS heeft moeite met empathie, medeleven.

Het niet weten hoe te reageren op de emoties van een ander, is een kenmerk van ASS wat door iedereen herkend wordt. Soms kan CASS wel heel goed medeleven tonen, als hij gevoel van de ander kent uit eigen ervaring. Het invoelend reageren kan doordoor wat onhandig overkomen, maar is wel gemeend.

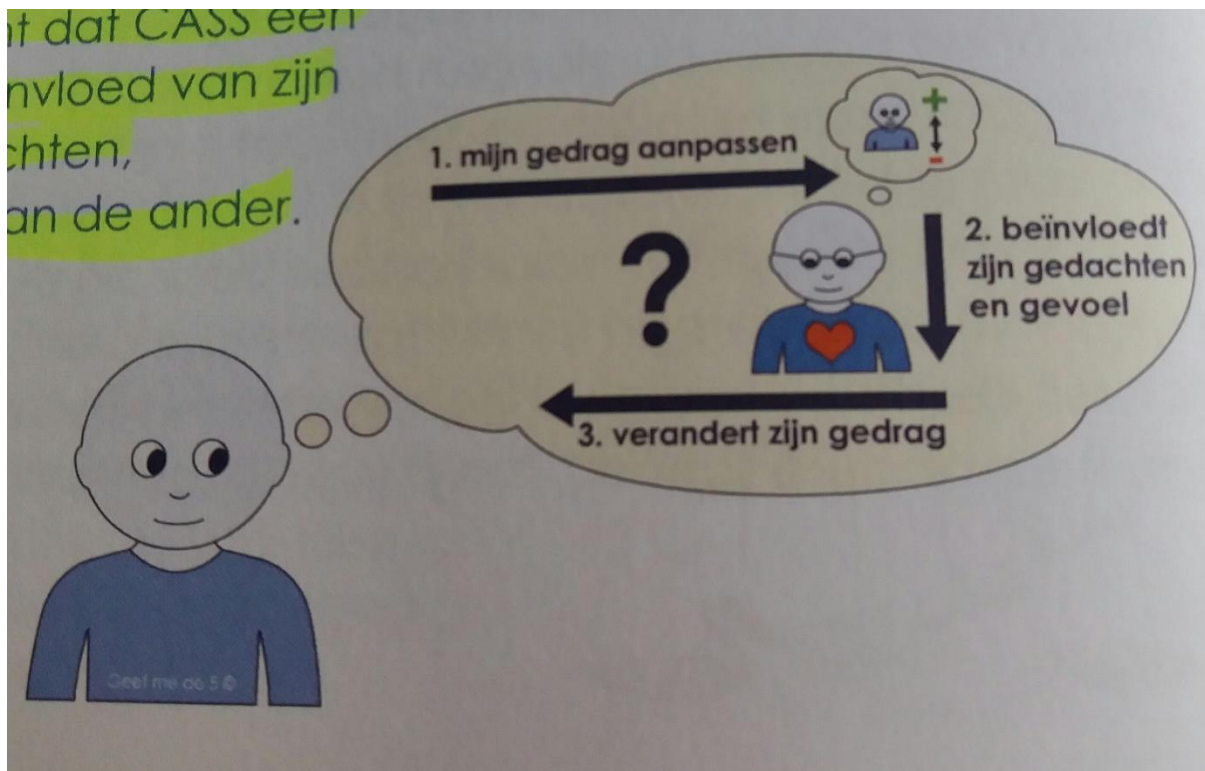
CASS kan moeite hebben zich te richten op sociaal-emotionele zaken.

CASS moet het hebben van aangeleerde strategieën, het sappenplan in zijn hoofd over hoe hij sociale situaties moet aanpakken. Hoe ouder CASS wordt, hoe groter het aantal mappen met opgeslagen strategieën in zijn hoofd. Op den duur wordt het een hele bibliotheek in zijn archief waaruit hij kan putten. Dit betreft alleen het technische gedeelte: hoe hij moet handelen in situaties. Het invoelen van de ander kan zich in de loop van het leven beperkt ontwikkelen. Je begrijpt dat het voor CASS heel veel energie kost om zich in te leven in de ander, zich aan te passen aan de ander. Sociale activiteiten kosten hem de meeste energie. Ik heb veel respect voor de CASS-en die ik ken, omdat ik hem met een niet aflatend doorzettingsvermogen zie worstelen om de medemens te begrijpen.

CASS heeft moeite met Theory of Mind 3 (TOM3).

Moeite met TOM3 betekent dat CASS een beperkt inzicht heeft in de invloed van zijn egen gedrag op de gedachten, gevoelens en gedrag van de ander. Wat CASS bijna nooit kan bedenken is:

- * Als ik mijn gedrag aanpas (stap 1) dan beïnvloed ik daarmee wat
- * de ander denkt en voelt (stap 2)
- * dan verandert de ander daardoor zijn gedrag (in mijn voor- of nadeel) (stap 3).

Dat vraagt namelijk niet alleen om een combinatie van TOM1 en TOM2, maar ook om het vermogen om samenhang te zien. Het gebruik van dit vermogen (door mensen zonder ASS) wordt vaak omschreven als: slijmen, overhalen of manipuleren. CASS kan dit nauwelijks! Hij de 2^e TOM om opzettelijk, maar ongemerkt, een ander te misleiden of voor zijn karretje te spannen.

Wanneer CASS zich op een bepaalde manier gedraagt om zo een gedragsverandering bij de ander af te dwingen, heeft hij uit eerdere ervaringen geleerd dat hem dit wat oplevert. Het verschil zit hem echter in het doel. Dat is een totaal ander doel dan bij mensen zonder ASS, namelijk het creëren van veiligheid. Hij dwingt dan veiligheid af in de

vorm van duidelijkheid en voorspelbaarheid. Doordat hij die duidelijkheid afdwingt en hiervoor ook iemand kan claimen, kan het worden ervaren als manipuleren.

Filmpje op YouTube over TOM

<https://www.youtube.com/watch?v=tkLRR2waiRw&index=1&list=PLJDhdueJLVJWL0BOGAAe9Duli23E8iAiK>

CASS heeft moeite met Executieve functies (EF)

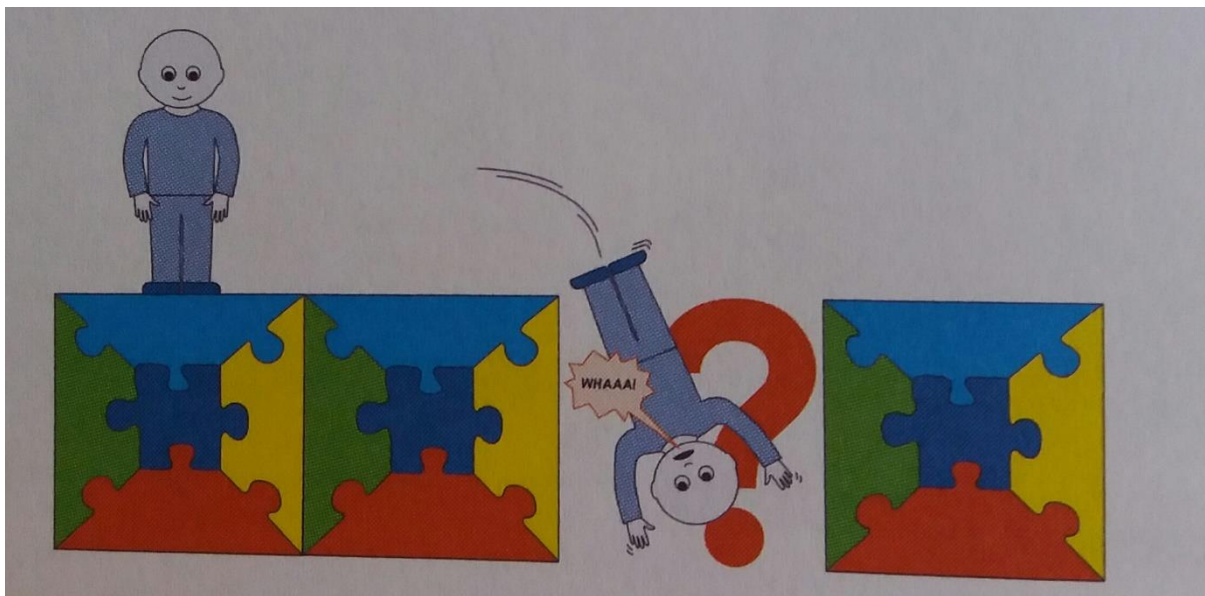
Executieve functies zijn functies die te maken hebben met vermogen gedrag te kunnen plannen, organiseren en uitvoeren. Ook het flexibel kunnen omgaan met planning en gedrag hoort hierbij. Op onze EF wordt een beroep gedaan in situaties waarin het nodig is een planning te maken of als er beslissingen moeten worden genomen. Ook het corrigeren van eigen gedrag en een andere manier van aanpak kiezen, vragen om goed EF. Flexibel kunnen reageren, is een voorwaarde om juist te handelen indien zich een moeilijk of gevaarlijke situatie voordoet, of indien er een situatie is de veranderingen van gedrag of volgorde van taken vraagt. Voor CASS geldt dat hij veel moeite heeft met EF. Dat betekent dat hij moeite kan hebben met alles wat met plannen en organiseren te maken heeft. Komen taken onverwacht, dan kan hij daar maar moeilijk flexibel mee omgaan.

Een filmpje over EF op YouTube:

<https://www.youtube.com/watch?v=DR6vKwQgWNo&list=PLJDhdueJLVJWL0BOGAAe9Duli23E8iAiK&index=3&spfreload=10>

CASS heeft moeite met Niet Ingevulde Tijd (NIT).

Wanneer het voor CASS duidelijk is wat hij nu moet doen en wat daarna komt, geeft dat een stevige bodem onder zijn voeten. Wanneer niet duidelijk is wat hij moet doen en hij dit door zijn beperkte EF zelf niet kan bedenken, ontstaan er Niet Ingevulde Tijd. Dit betekent paniek voor CASS. Zijn taak is onduidelijk, hij heeft hierdoor geen grip en voelt zich onveilig. Zo onveilig dat het voelt alsof hij in een diep, zwart, bodemloos gat valt. Hij weet niet hoe eruit moet komen of hoe lang het duurt: totale paniek! Het is handig NIT in te vullen met een taak, zodat er een aaneengesloten ketting met taken ontstaat en elk moment voor hem duidelijk is.

CASS kan het moeilijk vinden wanneer de lange termijn planning niet duidelijk is.

Wanneer CASS vragen heeft over activiteiten of festiviteiten die pas over een aantal weken of later plaatsvinden, heeft hij duidelijkheid voor de langere termijn nodig. Het is heel handig om hiervoor een agenda of kalender te gebruiken. Daarin kunnen deze activiteiten voor ASS zichtbaar worden gemaakt.

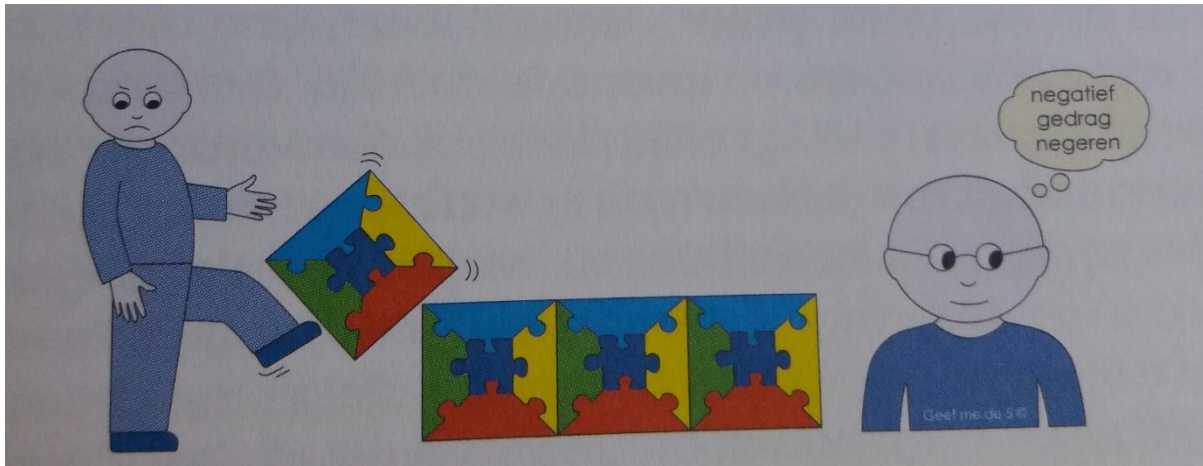
Voorspelbaarheid en flexibiliteit

Het altijd leven in een voor CASS onvoorspelbare wereld, maakt dat hij op zijn hoede moet zijn voor onverwacht zaken. Omdat CASS moeite heeft veranderingen te verwerken, probeert hij zich erop voor te bereiden. Dat betekent dat hij in zijn hoofd telkens bezig kan zijn zich te wapenen tegen dat wat kan gaan komen. Hij bedenkt manieren

waarop dingen kunnen gaan. Pas wanneer hij alle opties bedacht heeft, kan hij niet voor verrassingen komen te staan. Dat betekent dat ASS continu in een zekere staat van paraatheid is. Wanneer hij eenmaal iets gepland heeft, is dat zijn houvast. Daar verandering in aanbrengen, maakt dat hij zijn houvast moet loslaten nog voordat hij een nieuw houvast heeft. Dat geeft weerstand. De consequenties van een verandering kan hij niet overzien en daarom laat hij alles maar liever bij het oude. Zodoende is het logisch dat hij houvast heeft aan vaste gewoontes. Vaste gewoontes zorgen ervoor dat dingen voorspelbaar blijven. Dat biedt veiligheid.

CASS heeft weerstand tegen veranderingen.

CASS heeft weerstand tegen veranderingen. Als alles hetzelfde blijft, voelt hij zich het meest veilig. Veranderingen zorgen voor chaos die hij eerst weer moet verpuzzelen en zien te begrijpen. Dat geeft onrust.

En toch.... Is CASS verrassend flexibel. Soms, wanneer zijn motivatie groter is dan zijn weerstand tegen veranderingen, kan CASS opeens opvallend flexibel zijn. Dat wordt CASS van 1 wel eens verweten. Hij ligt altijd dwars bij een verandering, nooit wil hij ergens mee naar toe, behalve als er McDonalds ovrtdt gezegd. Dan staat hij al bij de deru. Hoe zti dat nu, heeft CASS dei veiligehei van "vasthouden aan de planning: nu opeens niet meer nodig? En waarom dan niet? Het antwoord is dat CASS flexibel kan zijn als het alternatief ook al een veilige plek heeft in zijn hoofd. McDonalds kent hij. Dat is voorspelbaar en veilig, en bovendien nog leuk ook! Wat leren we hiervan? CASS kan flexibel zijn bij veranderingen die voorspelbaar en veilig zijn. Datzelfde geldt dus ook voor veranderingen die niet bijzonder leuk zijn.

TAALBEGRIP

In deze paragraaf lees je meer over hoe CASS communicatie begrijpt. CASS heeft een informatieverwerkingsstoornis. Het woord zegt het al: hij heeft een stoornis in het verwerken van informatie. Dus ook het verwerken van wat jij zegt, gaat anders. Hieronder lees je over vier begrippen die duidelijk maken hoe CASS houw taal verwerkt: beelddenken, beperkte fantasie en voorstellingsvermogen, moeite met complimentjes en taal letterlijk nemen.

Beelddenken.

Beelddenken is denken in plaatjes beelden: plaatjes en filmpjes. Ieder mens begint zijn leven als beelddenker. Als kind hebben we namelijk nog geen taal tot onze beschikking. Zodra we taal leren, leren we denken in woorden. We gaan ook in taal betekenis verlenen aan deze woorden. Meer en meer komt het begripsdenken in de plaats van het beelddenken. De ene persoon is meer beelddenker, de ander meer een begripsdenker. Ieder heeft zijn eigen voorkeur. CASS is bijna altijd een beelddenker. In het onderwijs en in de maatschappij ondervindt hij hinder van informatieverstrekking die niet aansluit op zijn beelddenken.

Wat betekent het voor jouw communicatie dat CASS een beelddenker is? Dat je concrete taal moet gebruiken, dus praten in plaatjes. En zoveel mogelijk echt plaatjes maken, visualiseren dus. Daarnaast is het handig dat je je ervan bewust bent dat CASS soms iets anders zegt dan hij bedoelt, omdat zijn hersenen niet het juiste woord bij het plaatje aanleveren.

Gebaren.

In tegenstelling tot wat wel eens gedacht wordt, is gebarentaal voor CASS een extra denkstap. Omdat gebaren symbool staan voor iets wat ze weergeven, zijn gebaren abstract, ondanks dat ze visueel zijn. Een tekening of plaatje laat zien wat daadwerkelijk wordt bedoeld. Dat is concreet en voor CASS makkelijker te begrijpen.

CASS heeft een beperkte fantasie en voorstellingsvermogen.

CASS heeft een beperkt voorstellingsvermogen en weinig tot geen fantasie. Iets wat nieuw voor hem is of iets wat er niet is, kan hij zich maar moeilijk voorstellen. Zowel in de omgang met andere als in de communicatie mist CASS de verbeelding om verder te kijken dan wat hij letterlijk waarneemt. Bij CASS hoef je dan ook niet aan te komen met: "stel je voor dat....." zinnen.

Soms is ook het omgekeerde het geval, dan heft CASS een zeer uitgebreid, fantasievol voorstellingsvermogen. Voor hem kan het moeilijk zijn om werkelijkheid en fantasie uit elkaar te houden. Hoewel CASS over fantasie kan beschikken, soms zelfs over extreme fantasie, mist hij de verbeelding om de betekenis te zien van grapjes, humoristische opmerkingen, cynisme of dubbelzinnige woorden. Door zijn beperkte voorstellingsvermogen, neemt hij taal letterlijk en snapt hij niet de betekenis die achter de letterlijke woorden zit. Moppen of zogenaamde "sociale grapjes" waarmee je iemand plaagt, zijn onderdeel van de "normale" sociale interactie. Voor CASS zijn ze meestal niet te begrijpen en daardoor verwarrend.

CASS heeft moeite met complimentjes.

CASS heeft niet zoveel met jouw mening of gevoel. Hij kan zich niet in jou verplaatsen, waardoor hij jouw positieve gevoel niet kan overnemen. Daardoor bereik je met op een natuurlijke manier complimentjes geven vaak het tegendeel, bijvoorbeeld dat CASS boos wordt, of afwerend reageert. Omdat CASS moeite heeft om complimentjes met jouw gevoel en mening erin te begrijpen, is het hanig om jouw gevoel en mening niet te noemen in je compliment. Het handiger om het compliment te koppelen aan wat hij heeft gedaan, zonder "ik" te gebruiken. Dus niet: "Super, ik vind het fijn dat je me hebt geholpen", maar: "wat goed dat je het aanrecht hebt opgeruimd, dat ziet er schoon uit!"

CASS neemt taal letterlijk.

Doordat CASS taal letterlijk neemt, zijn opdrachten die je niet letterlijk hebt genoemd, onduidelijk. En zal CASS dus ook niet begrijpen wat je bedoelt.

STERKE PUNTEN VAN CASS

Elke CASS heeft natuurlijk ook zijn sterke kanten. Van die talenten wordt een aantal door zijn ASS versterkt. Enkele CASS-en hebben zeer buitengewone sterke punten. Ik beschrijf hier talenten die bij veel CASS-en voorkomen. Dat wil niet zeggen dat ieder CASS ze allemaal heeft. Ieder CASS heeft wel een of meer van de hier beschreven kwaliteiten, maar verder geldt hetzelfde als voor de gedragskenmerken van ASS: iedere CASS heeft zijn eigen unieke streepjescode van talenten. Waar het in dit hoofdstuk om gaat, is dat jij je bewust wordt van de sterke kanten van jouw CASS, zodat je hem hier ook bewust van kan maken. Hoe meer hij weet wie hij is en wat hij kan, des te meer hij zijn talenten kan inzetten om zijn wereld duidelijk en voorspelbaar te maken en hoe makkelijker hij zijn leven kan leven.

CASS heeft oog voor detail en een goed geheugen.

CASS is zeer opmerkzaam. Zijn gedetailleerde waarneming is een talent bij het opsporen en rechtzetten van onjuiste details. CASS is ook in staat nauwgezet architectonische ontwerpen tot in het kleinste detail uit te werken. CASS heeft daarnaast een goed geheugen, met name voor feiten en onveranderlijke zaken die anderen vaak niet opvallen.

CASS is goed in taal(grapjes), logica, analyseren en filosoferen.

CASS met hoge intelligentie is goed in taal. Van jongs af aan verloopt zijn taalontwikkeling normaal. Deze CASS heeft humor, kan taalgrapjes maken en met taal spelen. Dit is vaak gebaseerd op een heel eigen gevoel voor humor. Logica is redeneren volgens bepaalde "denkwetten". Het houdt in dat je vraagstukken oplost volgens denkgeregels. CASS is hier heel goed in. Dat kan al heel jong merkbaar zijn. Ook het ontrafelen van het grote geheel tot in de kleinste details is een groot talent van CASS. Doordat CASS een beelddenker is, kan hij het vermogen hebben een

(technisch) probleem meerdere kanten te bekijken. Afhankelijk van zijn intelligentie en leeftijd kan hij complexere problemen oplossen.

CASS kan ervan houden om na te denken over mythes, geschiedenis of techniek. Hij kan het een uitdaging vinden om de discussie te zoeken over onderwerpen als filosofie, religie of politiek.

CASS is een goede luisteraar met een objectieve kijk en realistisch denkvermogen.

Sommige CASS-en zijn hele goede luisteraars. Als CASS de ander goed ontvangt, kan hij door zijn nuchtere, zakelijke kijk op dingen de ander helpen denken. Omdat CASS zaken feitelijk bekijkt, kan hij, zonder last te hebben van emotionele ballast, zakelijk en rationeel denk stappen op een rijtje zetten.

CASS heeft doorzettingsvermogen en is een perfectionist.

In het leven van CASS vormt iedere dag een grote uitdaging. De meeste CASS-en zijn ontzettende doorzetters en het steeds opnieuw zoeken naar hoe de wereld in elkaar zit. Ze zijn continu bezig om op de meest vindingrijke manier duidelijkheid te creëren voor zichzelf. Ik heb een bijzonder respect voor hun niet-aflatende doorzettingsvermogen. CASS wil alles tot in detail kloppend hebben en gecombineerd met zijn doorzettingsvermogen kan dat op perfectionisme lijken. Zijn onderliggende drijfveer is dat de optelling van de details moet kloppen.

CASS is thuis in de digitale wereld.

CASS kan vaak al heel jong goed met de computer overweg. De eenduidigheid en voorspelbaarheid van de computer passen perfect bij zijn denkwijze. Gecombineerd met een uitgebreide fantasie kan dit leiden tot nieuwe creaties.

CASS is goed in gestructureerd werk en het naleven van regels.

Het belang van een duidelijke en voorspelbare wereld voor hemzelf, zorgt ervoor dat CASS regels respecteert en strikt naleeft. Hij heeft een hekel aan mensen die de regels overtreden. Afspraak is afspraak. Hierdoor is CASS heel plichtsgetrouw.

CASS is eerlijk en betrouwbaar.

CASS is eerlijk in wat hij zegt en doet. Hij zal naar eer en geweten dat doen en zeggen wat in zijn ogen juist is. Hij vertelt zijn waarheid. Het is mogelijk dat de ander daar een andere visie op heeft. CASS zegt wat hij vindt. Hij doet niet "verbloemd". Hij vertelt het exact zoals het is of zoals hij ervoor denkt. Je weet dus wat je aan hem hebt.

CASS kan focussen op één taak en het onderwerp makkelijk afsluiten.

CASS kan niet tegelijkertijd verschillende informatie verwerken, maar moet dit na elkaar doen. Daardoor kan hij helemaal opgaan in één activiteit. Hij gaat er volledig voor. Als een onderwerp hem helemaal duidelijk is, kan CASS dit heel makkelijk afsluiten en er niet meer op terugkomen. Zaken die aan hem toevertrouwd zijn, zijn bij CASS veilig. Ook kan hij dat wat op zijn werk hoort daar laten en met het dichttrekken van de deur ook de map werk in zijn hoofd sluiten.

CASS kan genieten van kleine dingen.

CASS kan genieten van een mooie vorm of kleur, van een regendruppel op een blad, de lichtinval door het raam of de structuur van een pudding. Hij kan genieten van de kleine dingen waar andere aan voorbij gaan.

CASS heeft een voorkeur voor activiteiten die anderen niet graag doen.

CASS kan een sterke voorkeur hebben voor activiteiten die andere mensen alleen maar doen omdat het moet. Bijvoorbeeld een stal uitmesten, de afwas doen, de administratie, containers aan de weg zetten of schoonmaken. Zo kan hij plezier hebben in de repetitieve klusjes die anderen al gauw saai vinden. Doordat het elke keer hetzelfde werk is, zijn in het hoofd van CASS alle deeltaken gelijmd en kan hij tempo maken. Dit kan voor CASS prettig zijn, omdat hij met zulke klussen verder kan gaan zonder dat er steeds een beroep wordt gedaan op zijn executieve functies.

CASS is plichtsgetrouw en kan zelfstandig werken.

CASS praat niet graag over koetjes en kalfjes. Dat betekent dat sociale gesprekjes bij de meeste CASS-en maar van korte duur zijn. Voor de baas levert dat veel op. CASS is een plichtsgetrouwe medewerker die graag alleen werkt. Als zijn taken duidelijk zijn, kan hij heel goed alleen en zelfstandig werken.

CASS is fantasierijk en kunstzinnig.

CASS kan een enorm uitgebreide fantasie hebben. Hij creëert een heel eigen fantasieverhaal dat hij bijvoorbeeld omzet in tekeningen, een computerspel of stripverhaal. De details worden daarbij perfect door hem uitgewerkt. CASS kan ook het talent poëzie te schrijven. Of hij is heel artistiek en creatief, waardoor hij kan creëren en vormgeven. Ook kan CASS op creatieve manieren zijn gevoelens en ervaringen weergeven.